

UVODNA REČ AUTORA

Veoma je staro, a istovremeno i veoma aktuelno, interesovanje za pitanje sličnosti i razlika između muškaraca i žena u različitim psihološkim svojstvima i karakteristikama ponašanja. Stoga su sličnosti, odnosno razlike među polovima relativno čest predmet istraživanja u psihologiji i drugim društvenim naukama, bilo da se ovaj problem nalazi u fokusu interesovanja istraživača, bilo da se tretira usputno. Naime, reč je o problematici koja se u velikoj meri tiče svakodnevnog života ljudi budući da su pol i polna uloga važna svojstva na osnovu kojih se ljudi kategorišu, kao i da je polni ili rodni identitet značajan deo identiteta svake osobe.

Pošto je povezana sa brojnim socijalnim pitanjima, pa i moralnim dilemama, ova oblast istraživanja je osetljiva, a donekle i kontroverzna, budući da ima različitih mišljenja u vezi s mogućim konsekvencama iznošenja rezultata studija koje se bave polnim razlikama. Ipak, postavljanje pitanja da li je opravdano istraživati ovu problematiku je suvišno, pošto je svaki naučni problem koji može doprineti uvećanju znanja i razumevanja određenog fenomena vredan proučavanja. Eventualni nesporazumi ili negativni efekti pre bi se mogli povezati s potencijalno neodgovarajućim, pojednostavljenim ili nepažljivim načinima plasiranja i tumačenja rezultata u naučnoj, a posebno široj javnosti, nego sa pitanjem da li je proučavanje polnih razlika i sličnosti u psihološkim karakteristikama vredno pažnje istraživača.

Ova knjiga je rezultat nastojanja da se relativno sveobuhvatno i koncizno predstavi oblast istraživanja psiholoških polnih razlika i sličnosti, kao i različiti diskursi koji tretiraju problem porekla razlika i sličnosti muškaraca i žena.

S obzirom na to da je nemoguće adekvatno razumeti značenje rezultata istraživanja bez poznavanja istraživačke metodologije, uvodni deo teksta posvećen je konceptualnim i metodološkim pitanjima. Osnovno poznavanje relevantnih pojmova i metodologije istraživanja omogućava da se problematici pristupi kritički i sa neophodne distance, kao i da se stekne uvid u njenu složenost. Pored toga, određena pažnja posvećena je biološkim osnovama pola, kako zbog toga što anatomske-fiziološke razlike čine osnovni kriterijum razdvajanja polova, tako i zato što je razumevanje bioloških razlika važno za razumevanje psiholoških razlika. Zato se i značajan broj istraživanja bavi pitanjima veze između fizioloških parametara i psiho-socijalnih polnih razlika. Važne, uvek aktuelne i intrigantne teme rodnog identiteta i seksualne orijentacije takođe su razmatrane.

Oblasti izučavanja polnih razlika i sličnosti koje su prikazane u knjizi su: oblast kognitivnih procesa i sposobnosti, profesija i edukacija, razlike i sličnosti u osobinama ličnosti, emocionalnosti i karakteristikama socijalnog ponašanja, self-konceptu, kao i seksualnosti, čime je obuhvaćen relativno veliki broj psiholoških karakteristika u kojima se polne razlike mogu ispoljiti. Pri izboru ovih oblasti istraživanja rukovodili smo se i njihovom zastupljenošću u psihološkoj literaturi, jer dostupnost većeg broja istraživanja određenog problema omogućava da se rezultati uporede i integrišu.

Pošto su istraživanja obično vođena teorijom a njihovi rezultati se interpretiraju kao manje ili više saglasni s pretpostavkama izvedenim iz različitih teorijskih sistema, prikazane su neke uticajnije koncepcije usmerene na pitanje porekla polnih razlika i sličnosti. Iako se Frojdova psihoanaliza može smatrati prvom psihološkom teorijom koja se sistematičnije bavila razlikama između muškaraca i žena, ona nije prikazana u knjizi jer su savremena istraživanja polnih razlika veoma retko vođena psihoanalitičkim shvatanjima. Iz kompleksnih i međusobno isprepletenih konstrukata proisteklih iz psihoanalize veoma se teško izvode jasne hipoteze, a često je upitno i koliko određeni rezultat podržava ili opovrgava neku psihoanalitičku pretpostavku. Iz tog, a moguće i iz drugih, razloga istraživači u ovoj oblasti zaobilaze psihoanalizu, iako su Frojdova viđenja femininosti i maskuliniteti nesumnjivo intrigantna i provokativna. Koncepcije koje su u savremenoj psihologiji polnih razlika i sličnosti uticajnije, a, istovremeno, i manje poznate javnosti nego što je to psihoanaliza (što su i bili argumenti za njihovo prikazivanje), jesu evolucionarne teorije, teorije socijalnog učenja, teorije koje naglašavaju uticaj kognitivnih činilaca i teorije socijalnih uloga. One su prikazane u ovoj knjizi s ciljem da se čitaocima pruži pregled najvažnijih shvatanja u ovoj oblasti, kako bi se pažnja usmerila na značenje rezultata istraživanja u kontekstu različitih teorijskih okvira.

Neka pitanja od nesumnjive društvene važnosti, kao što su odnosi među polovima i ravnopravnost polova, nisu diskutovana u ovoj knjizi kao posebne teme. Međutim, ona jesu indirektno obuhvaćena različitim delovima teksta u kojima je to relevantno za razumevanje određenih socijalnih pritisaka, psiholoških mehanizama ili ponašanja ljudi. Problem rodne ravnopravnosti svakako zaslužuje posebnu pažnju, ali koncepcija ove knjige podrazumeva centralnu usmerenost na naučnoistraživačke sadržaje, a manju na ideološka i socijalna pitanja (iako ove oblasti ponekad nije moguće tako jasno razdvojiti). Ipak, smatramo da teme i problemi koji su obuhvaćeni knjigom mogu ponuditi informacije važne i za diskusije o ovim pitanjima.

Teme kojima je u knjizi posvećena pažnja mogu biti, nadamo se, interesantne i korisne psihološkoj naučnoj i stručnoj javnosti, studentima psihologije, ali i drugim osobama koje su zainteresovane za saznanja u vezi s rezultatima istraživanja

i objašnjenjima polnih razlika i sličnosti. Namera autora bila je da, pored informacija i saznanja, omoguće čitaocima i širi pogled na proučavanu problematiku. Ipak, konačni i jednoznačni odgovori na pitanja poput onog kakvi su muškarci a kakve žene, ili zašto se oni u nekim karakteristikama razlikuju a u nekima ne, nisu mogli biti ponuđeni, jer ova problematika, kao ni druge složene oblasti saznanja, ne pruža mogućnost jenostavnih rešenja.